Olli Mäenpää
11.3.2026

Perustuslakivaliokunnalle

**Hallituksen esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 198/2025 vp)**

Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöön muutoksia, joiden tarkoituksena on mahdollistaa tietojen luovuttaminen viranomaisten välillä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneistä henkilöistä sekä muista henkilöistä, joilla voi olla vaikutusta vankilaturvallisuuteen. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on myös muuten parantaa tietojenvaihtoa viranomaisten välillä ja laajentaa viranomaisen oma-aloitteista tietojen luovuttamista toiselle viranomaiselle. Valtiosääntöoikeudellisen arvion kannalta ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

***1. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa***

*Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeuksien laajentaminen (16 §)*

Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 27/2021 vp) säädettyjä Rikosseuraamuslaitoksen voimassa olevia tiedonsaantioikeuksia Maahanmuuttovirastolta ja sosiaalihuollolta ehdotetaan täsmennettäviksi. Tiedonsaantioikeus koskisi 16 §:n 1 momentin 6 kohdan perusteella myös tuomittua, vankia ja tutkintavankia koskevia tietoja, kun ne ovat tarpeen esimerkiksi kansainvälisen pidätysmääräyksen taikka kansainvälisen siirtoasian käsittelemiseksi. Rikosseuraamuslaitoksella olisi muutetun säännöksen perusteella mahdollista saada tieto esimerkiksi henkilön oleskelulupaa koskevan asian vireillä olosta myös tilanteissa, joissa henkilön tullessa vankilaan oleskelulupa asian käsittely on vielä kesken.

Tällaisten tietojen käsittelyä voidaan pitää Rikosseuraamuslaitoksen tehtävien toteuttamisen kannalta perusteltuna. Henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin rikosasioiden tietosuojalaissa, johon sisältyy asianmukaiset ja yksityiskohtaiset säännökset henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä ja periaatteista, rekisteröidyn oikeuksista, valvonnasta ja esimerkiksi tietoturvasta. Tiedonsaantioikeuden laajentaminen ehdotetulla tavalla ei muodostu ongelmalliseksi yksityiselämän tai henkilötietojen suojan kannalta.

*Lausuntomenettely (16 a §)*

Lakiin lisättäväksi ehdotetun uuden 16 a §:n perusteella Rikosseuraamuslaitos voisi pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen sen selvittämiseksi, onko yritys tai muu yhteisö soveltuva vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi.

Esityksen perusteluissa todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen lausuntopyyntö ja sen johdosta annettava lausunto olisi rajattu koskemaan vain työnantajan mahdollisia yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja sen soveltuvuutta työnantajaksi, eikä se sisältäisi henkilötietoja kuin poikkeuksellisesti (s. 42). Henkilötietojen tarkastusoikeuden rajoittamista koskeva laajennusehdotus 36 §:ssä viittaisi kuitenkin siihen, että lausuntomenettelyssä käsiteltäisiin myös henkilötietoja, jolloin sovellettavaksi tulee rikosasioiden tietosuojalaki. Tätä voidaan henkilötietojen suojan kannalta pitää riittävänä.

Perustelujen mukaan lausuntopyyntö ja lausunto voisivat sisältää vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvää tietoa (s. 30 ja 42). Tällaiset viranomaisen asiakirjaan sisältyvät tiedot työnantajan yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja näiden yhteyksien vaikutuksista työnantajan soveltuvuuteen ovat laajasti salassa pidettäviä etenkin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla. Ehdotettu lausuntomenettelyä koskeva säännös ei kuitenkaan määrittele laintasoista oikeusperustaa, jonka perusteella lausuntomenettelyssä olisi sallittua luovuttaa salassa pidettäviä tietoja viranomaiselta toiselle.

Mikäli lausuntopyyntöön tai lausuntoon on perusteluissa todetulla tavalla tarkoitus ja tarve sisällyttää salassa pidettäviä tietoja, laissa olisi siten säädettävä erikseen tällaisen tiedonsaantioikeuden perusteet ja yksilöitävä riittävästi tiedot, jotka ovat luovutettavissa salassapitosäännösten estämättä. Tällainen sääntelyn täsmentäminen on välttämätöntä myös siksi, että pelkästään hallituksen esityksen perusteluilla ei voida perustaa tällaista luovutustoimivaltaa. Mikäli sääntelyä ei tältä osin täsmennetä, lausuntomenettelyssä ei ole mahdollista luovuttaa salassa pidettäviä tietoja.

*Rikosseuraamuslaitoksen toimivalta luovuttaa tietoja (19 §:n 2 momentti)*

Rikosseuraamuslaitos saisi lakiin lisättäväksi ehdotetun 19 §:n 2 momentin mukaan salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille tiedot, jotka koskevat vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jos tiedot ovat tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

Pelkästään tarpeellisuusedellytykseen kytkeytyvä tietojen antaminen toiselle viranomaiselle voisi säännösehdotuksen koskea myös salassa pidettäviä tietoja, mikä perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan edellyttää luovutettavien tietojen täsmällistä ja tyhjentävää määrittelyä. Tässä vakiintuneessa käytännössä on katsottu, että viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus voivat liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin" vain, jos luovutettavat tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin täsmällisesti luetteloitu laissa, sääntelyyn pitää sisällyttää vaatimus luovutettavien "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 48/2025 vp, kohta 7).

Säännösehdotuksen mukaan luovutettavat tiedot voisivat koskea vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja niiden olisi oltava ”tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi”. Näiden rajausten voitaneen katsoa sinänsä ohjaavan salassa pidettävien tietojen luovuttamista. Luovutettavia salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan ole määritelty säännösehdotuksessa tyhjentävästi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön edellyttämällä tavalla. Tältä kannalta arvioituna luovutettavien tietosisältöjen määrittelyä säädettäväksi ehdotetussa laissa ei voitane pitää riittävän täsmällisenä ja tyhjentävänä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. Luovutettavien tietojen tietosisällöt tulisi siten määritellä säännöksessä tyhjentävästi tai tietojen luovuttamisen edellytykseksi tulisi säätää, että tiedot ovat välttämättömiä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

*Henkilötietojen tarkastusoikeuden rajoitukset (36 §)*

Tarkastusoikeuden rajoitukset kohdistuisivat 36 §:ään ehdotetun muutoksen perusteella myös lausuntopyynnön tai lausunnon tietoihin. Perustelujen mukaan lausuntomenettelyssä käsiteltäisiin vain yksityisen elinkeinoharjoittajan y-tunnuksen ja toiminimen sisältämiä henkilötietoja (s. 42). Toisaalta lausuntopyyntö taikka lausunto voi perustelujen mukaan sisältää sellaista vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvää tietoa, joiden osalta rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittaminen on perusteltua vankilaturvallisuuden ja myös henkilöiden turvallisuuden näkökulmasta (s. 42).

Ainakin jälkimmäisessä tapauksessa ehdotetulle tarkastusoikeuden rajoittamiselle on rikosasioiden tietosuojalain 24 ja 28 §:ssä tarkoitettuja perusteita. Ehdotettu sääntely ei siten muodostu ongelmalliseksi henkilötietojen suojan rajoitukseksi.

***2. Ulosottokaari***

Ulosottokaaren 3 luvun 72 §:n soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi niin, että ulosottomies saisi oma-aloitteisesti antaa syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle tietoja, joiden voidaan epäillä liittyvän työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikoksista, joita ovat työsyrjintä, kiskonta työelämässä ja ihmiskauppa. Luovutettavien tietojen tulisi olla välttämättömiä käsillä olevan asian saattamiseksi tällaisen viranomaisen tietoon. Ehdotettu sääntely mukautuu tältä osin perustuslakivaliokunnan tietojen luovutusta koskevaan käytäntöön.

***3. Verotietolaki***

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:ään lisättäväksi ehdotetun 16-17 kohdan mukaan Verohallinto voisi salassapitosäännösten estämättä ja jos tiedot ovat välttämättömiä asian saattamiseksi viranomaisen tietoon antaa omasta aloitteestaan verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen. Tällaisia tietoja Verohallinto voisi antaa työsuojeluviranomaiselle, kun kyse on työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä työolosuhteiden ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvonnasta. Esitutkintaviranomaiselle Verohallinto

voisi vastaavasti antaa tietoja, joiden voidaan epäillä liittyvän työsyrjintään, kiskontaan työelämässä, törkeään kiskontaan työelämässä, kiskontaan tai ihmiskauppaan.

Ehdotetulle sääntelylle on esitetty varsin painavat ja vakuuttavat perustelut (HE, s. 33-34). Verohallinnon oikeus tietojen oma aloitteiseen antamiseen on määritelty riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Tietojensaantioikeuden määrittelyssä on myös otettu asianmukaisesti huomioon luovutuksen välttämättömyyttä edellyttävä perustuslakivaliokunnan vakiintunut käytäntö (esim. PeVL 5/2025). On selvää, että myös luovutuksen edellytyksiä yksittäistapauksessa arvioidessaan Verohallinnon on noudatettava välttämättömyysedellytystä siten, että se rajoittaa tietojen luovuttamista.

***4. Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta***

Lakia ehdotetaan täydennettäväksi säännöksillä, joilla laajennetaan työsuojeluviranomaisen oikeutta saada Verohallinnolta salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä tietoja, jotka liittyvät työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvontaan. Lisäksi ehdotetaan laajennettavaksi työsuojeluviranomaisen oikeutta saada Verohallinnolta tietojoukko tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain noudattamisen valvonnan kohdentamista varten. Valvonnan kohdentamisessa tarpeettomiksi jääneet tiedot olisi tuhottava välittömästi.

Ehdotetulle sääntelylle on esitetty varsin painavat ja vakuuttavat perustelut (HE s. 34-39). Työsuojeluviranomaisen oikeus tietojen saamiseen on myös määritelty riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Lain nojalla luovutettaviin tietojoukkoihin ei sisältyisi yleisen tietosuoja asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jotka ovat valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisia henkilötietoja. Sääntelyyn ei muutenkaan liity henkilötietojen suojan kannalta ongelmalliseksi arvioitavaa sääntelyä. Sääntely täyttää myös perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaiset kriteerit salassa pidettävien tietojen luovuttamiselle toiselle viranomaiselle.